

Läroplaner 1991:14

Kommentarmaterial

L

sfi - 91

DENNA BOK TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
MEN FINNS ÄVEN FÖR HEMLÅN

Syo-frågor inom grundläggande
svenskundervisning för invandrare

Grundvux

Läroplan
1010

Pedagogiska biblioteket

REF Läroplaner

Et 2

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK /

14000

000237837

sfi-91

**Syo-frågor inom
grundläggande svenskundervisning
för invandrare (sfi) och grundvux
Kommentarmaterial**

Läroplaner 1991:14

Allmänna Förlaget

SÖ:s publikation Läroplaner (1991:14)

Syo-frågor inom grundläggande svenskundervisning för invandrare (sfi) och grundvux
© Skolöverstyrelsen och Allmänna Förlaget

Redaktör Kerstin Thorsén

Allmänna Förlaget, 106 47 Stockholm
tfn 739 95 00
Upplaga 1:1
ISBN 91-38-40427-3
ISSN 0283-491X

Beställningsadress: Allmänna Förlaget, Kundtjänst, 106 47 Stockholm
tfn 08-739 96 30

Gotab 93752, Stockholm 1991

Innehåll

Förord 5

Inledning 6

Mål för studie- och yrkesorienteringen 8

Studier och arbete i en ny kultur 10

Organisation 13

- Kommunens ansvar 13
- Att kombinera sfi-studier med annan verksamhet 14
- Samverkan inom skolan 14
- Förslag till syo-planering för sfi/grundvux 15

Extern samverkan 17

Arbetsätt – arbetslivskontakter 19

- Studiebesök 19
- Praktisk arbetslivsorientering (PRAO) 20
- Studier och arbete i kombination 20

Syo i undervisningen 22

- Tema: Utbildning 22
- Tema: Studieekonomi 23
- Tema: Arbetsliv 24
  - Arbetsmarknaden 25
  - Yrken 27

Personlig vägledning 28

- Vad är personlig vägledning? 28
- Vägledning med tolk 30
- Individuell handlingsplan 30
- 16–18-åringar 30

Utbildning för samverkan lokalt/regionalt 31

Referens- och litteraturlista 33

Förord

Läroplanen för grundläggande svenskundervisning för vuxna invandrare (Lsfi -91) består av en allmän del och kommentarmaterial. Den allmänna delen innehåller mål och riktlinjer för verksamheten samt beskrivning av den kunskaps- och färdighetsnivå deltagarna skall ha uppnått efter slutförd kurs i grundläggande svenskundervisning för vuxna invandrare (sfi). Denna del av läroplanen utgör föreskrifter som är bindande för alla som arbetar med sfi. Kommentarmaterialen innehåller däremot inga bindande regler.

Föreliggande kommentarmaterial har till syfte att precisera och konkretisera avsnittet "Studie- och yrkesorientering" i läroplanens allmänna del. Materialet tar bl a upp hur kommunen kan organisera syon, innehållet i syon, samverkan inom skolan och externt samt fortbildning/utbildning för den personal inom skolan som arbetar med syo-frågor.

Kommentarmaterialet vänder sig till såväl syo-personal som skollära och lärare som arbetar med sfi eller med invandrare i grundvux. Även personal inom t ex arbetsförmedling och flyktingmottagning/invandrarförvaltning kan ha nytta av materialet.

Kommentarmaterialet har utarbetats av Magdalena Backström, studierektor i Haninge, Karin Friberg, syo-funktionär i Tyresö, Margita Furu, skollärdare/syo-funktionär i Upplands-Bro och Anita Karlsson, skollärdare i Nynäshamn. Materialet har granskats av Linnéa Abrahamsson-Palm, utbildningsledare i Gävle och Berit Söderman, sfi-lärare vid Arosskolan i Uppsala.

Stockholm i maj 1991

ANDERS FRANZÉN

Ampe Meyerhöffer

Inledning

Sfi och grundvux är skolformer av central betydelse för invandrare/flyktingar, inte bara för att de innebär språk- och alfabetiseringsundervisning, utan också för att de skall fungera som en introduktion till det svenska samhälls- och arbetslivet. I denna introduktion har studie- och yrkesvägledningen en mycket central roll. Detta kommentarmaterial utgår ifrån läroplanerna för sfi (Lsfi -91) och kommunal vuxenutbildning och statlig utbildning för vuxna (Lvux 82) samt riksdagsbesluten med anledning av propositionerna om reformerad svenskundervisning för vuxna invandrare (1989/90:102) och om samordnat flyktingmottagande och nytt system för ersättning till kommunerna, m m (1989/90:105).

Genom helhetssyn, lokal samverkan, goda svenskkunskaper och studie- och yrkesorientering kan man uppnå målet i den personliga handlingsplan, som enligt förordning (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagning m m skall göras upp för flyktingar.

I SÖ:s uppföljning av 1986 års sfi-reform framhålls:

” Insatserna för syo är överlag otillräckliga. I många kommuner förekommer ingen syo alls. Inte heller fungerar samarbetet mellan arbetsförmedlingen och grund-sfi tillfredsställande på alla håll.”

(Intentioner och verklighet, s 78)

Studie- och yrkesorienteringen har bl a till uppgift att genom undervisning, information, praktisk arbetslivsorientering och framför allt vägledning hjälpa deltagarna att orientera sig i det svenska utbildningsväsendet och få en realistisk bild av svensk arbetsmarknad och svenskt arbetsliv. Invandrare inom skolformerna sfi och grundvux saknar oftast eller har bristande kunskap om och erfarenhet av svenskt arbetsliv och svensk arbetsmarknad.

På grund av språksvårigheter, kulturella och sociala skillnader etc måste studie- och yrkesorienteringen få ta tid och resurser. Det är viktigt att ta tillvara kursdeltagarnas tidigare yrkeskunskaper och erfarenheter. Skolan måste vara lyhörd för mångfalden och därmed också försiktig med att dra alltför snabba slutsatser när det gäller andra kulturer. Man bör vara medveten om att det är mycket man inte vet eller kan och att det finns en hel del som faktiskt kan missuppfattas – på bägge håll.

Målet måste vara att invandrare skall få samma möjligheter som

andra, att utifrån sina egna förutsättningar få och kunna välja bland de utbildningar och arbeten som finns.

Fortsättningsvis avses med begreppet syo innehållet i undervisningen vad gäller studie- och yrkesorientering och syo-funktionärens information och vägledning. När texten syftar på syo-funktionären som person, används beteckningen syo-funktionär.

Med invandrare avses i texten både invandrare och flyktingar.

Mål för studie- och yrkesorientering

Studie- och yrkesorientering (syo) är ett samlande begrepp för personlig vägledning, inslag om utbildning och arbetsliv i undervisningen samt praktiska arbetslivskontakter i olika former. Syo syftar till att förbereda studie- och yrkesvalet för kursdeltagarna och verksamheten är en gemensam angelägenhet för alla som arbetar med sfi/grundvux. Samverkan mellan bl a olika förvaltningar och organisationer som arbetar med invandrare bör eftersträvas i ett tidigt skede av undervisningen.

Vuxna invandrades behov av syo skiljer sig avsevärt från vuxna svenskars. Invandrarnas livssituation, ekonomi, familjeliv m m påverkas av att de bytt land och kultur. Det är viktigt att de erbjuds syo så tidigt som möjligt. En väl utarbetad handlingsplan samt stödjande och vägledande insatser under sfi-utbildningens gång kan bidra till att de snabbare kommer ut på arbetsmarknaden, att tidigare erfarenheter tas tillvara så att onödiga och dyrbara omvägar undviks och studieavbrott och studiemisslyckanden förhindras. Att detta är viktigt framgår bl a i riksdagsbeslut med anledning av proposition 1989/90:105:

” Ett huvudsyfte med reformen är att kommunerna skall arbeta mer aktivt för en snabb etablering av flyktingarna på arbetsmarknaden.”

(s 31)

I Sverige är utbildning i det närmaste en förutsättning för att komma in på arbetsmarknaden. Om invandrare skall ha någon möjlighet att kunna etablera sig på den svenska arbetsmarknaden måste de även för de allra enklaste arbeten åtminstone kunna kommunicera muntligt på svenska men också kunna läsa och skriva. Oberoende av konjunktur på arbetsmarknaden får värdet av kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället aldrig undervärderas.

I läroplanerna Lsfi-91 och Lvux 82 betonas vikten av studie- och yrkesorientering för att ge invandrare kunskaper om utbildningsmöjligheter och arbetsmarknaden i Sverige:

” Syon skall innehålla dels en orientering om vilka möjligheter som finns till utbildnings- och yrkesval för kursdeltagarna, dels

en orientering om studievillkor och arbetslivsförhållanden i Sverige.

Syon skall vara en naturlig del av undervisningen och ges förlöpande under hela sfi. Syon skall omfatta såväl information till hela gruppen, som personlig vägledning, enskilt eller i grupp. Syon bör vidare omfatta besök hos utbildningsanordnare och på arbetsplatser för att ge deltagarna direkta kunskaper om utbildning och arbetsliv.”

(Lsfi-91, s 12)

” Eftersom många deltagare i grundvux har en osäker ställning på arbetsmarknaden är det av särskild vikt att de får en väl anpassad syo. Ett nära samarbete krävs mellan lärare och syofunktionsnärer.”

(Lvux 82, s 58)

Målet för syo-arbetet är att alla kursdeltagare skall:

- få en allmän information om utbildningssystemet, arbetsmarknaden, studiesociala villkor och yrkeslivet
- få underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval
- ha en planering klar innan de lämnar den grundläggande svenskundervisningen så att de vet vad som skall hända på kort och helst också på lång sikt.

Studier och arbete i en ny kultur

En människas anpassning till en ny omgivning omfattar många olika steg. Vuxna invandrare har inte bara kommit till ett nytt land, utan de har också lämnat hemlandet med släkt, vänner, bostäder och många gånger helt annorlunda levnadsförhållanden än de svenska. Den gemensamma nämnaren är att de är nykomlingar i det svenska samhället; i övrigt kan de skilja sig mycket tex ifråga om religion, politiska och ekonomiska förhållanden, etnisk tillhörighet, tidigare upplevelser och anledning till att de valt eller varit tvungna att komma till Sverige.

Många invandrare kommer från länder med en kultur liknande den svenska. För dem blir omställningsproblemen inte så stora. Detta gäller inte minst nordiska invandrare. Annorlunda ställer det sig för invandrare från helt andra kulturer. Dessa upptäcker ofta att mycket av det som de tidigare har betraktat som självklart, plötsligt inte gäller. De flesta vet inte så mycket om Sverige innan de kommer hit. De har inte heller kunnat föreställa sig hur det känns att ständigt hamna i underläge, vilket de gör så länge de inte behärskar språket och det svenska samhällets normer. Å ena sidan finns den egna identiteten med sina förpliktelser, å andra sidan gör sig de nya värderingarna gällande. Den sociala tryggheten i den gamla gruppen är borta och de behärskar inte de nya spelreglerna.

Svårigheterna att orientera sig i det svenska samhället är störst för de invandrare som kommer från länder med en helt annan samhällsstruktur. I de flesta flyktingars hemländer är individens, familjens och myndigheternas roller och funktioner andra än i Sverige. I grupp- och familjeorienterade kulturer har familjen/släkten hand om det mesta: den gemensamma försörjningen, barnens uppfostran, ungdomars val av yrke och äktenskapspartner. Individerna är vana vid att underordna sig familjens önskemål och sträva efter att förverkliga gruppens övergripande framtidsmål. Familjen är en auktoritet på livets alla områden, den skyddar och kontrollerar sina medlemmar. Myndigheter däremot ses som repressiva och hårda, de förtrycker och förföljer.

Mot den här bakgrunden kan mycket i det svenska samhället framstå som svårbegripligt och diffust och måste därför tydligt förklaras. I Sverige begränsas ofta familjens funktioner i dag till de emotionella. Varje vuxen individ tillskrivs ett personligt ansvar för planering av

sitt liv, för studie- och yrkesval, försörjning och giftermål/sammanboende. Varje person förväntas vara självständig och ta ansvar för sina egna handlingar. I de fall där individen misslyckas eller behöver hjälp har myndigheterna det övergripande ansvaret. De har delvis samma funktion som familjen kunde ha i flyktingens hemland.

De kursdeltagare som kommer från familjeorienterade samhällen, där myndigheterna varit repressiva, har svårt att bilda sig en uppfattning om vilka de svenska makthavarnas befogenheter är. Vad gör en syo-konsulent, vägledare och platsförmedlare? Vad kan man förvänta sig av en socialsekreterare och bostadsförmedlare? Vad gör en kurator, psykolog, socialpedagog, fritidsledare? Varför erbjuder myndigheter familjerådgivning? Varför finns det ålderdomshem, hemsamariter, daghem, familjehem? Vad gör socialjouren? Vad är socialbidrag, barnbidrag och studiebidrag?

Osäkerheten accentueras om myndighetsrepresentanter uppför sig på ett så informellt sätt att de snarare ger intryck av att vara familjemedlemmar. I många invandrades hemländer markerar myndighetspersoner sin status genom en strikt klädsel, en sträng och distanserad hållning samt genom möjligheten att ge sanktioner av olika slag. I Sverige kan de vara klädda i jeans, de kan tilltalas med förnamn och "du".

Därför är det ett viktigt inslag i syon och den övriga svenskundervisningen att kontrastera och tydliggöra de språkliga och beteendemässiga signaler och de osynliga, oskrivna regler med vilka relationer och statusförhållanden markeras i kursdeltagarnas kultur respektive den svenska.

I början av vistelsen i Sverige använder invandraren naturligtvis samma kommunikationsstrategier och beteendemönster i sina första kontakter med potentiella arbetsgivare och med sina nya arbetskamrater som han utnyttjade i sitt hemland. Varje kultur har sina oskrivna, ofta osynliga regler för exempelvis hur man skall vara klädd, hur man hälsar, hur man presenterar sig och med vilka medel man kan övertyga arbetsgivaren om sina rätta kvalifikationer. Ett viktigt inslag i syo är därför diskussion kring de svenska oskrivna reglerna och träning i att söka arbete både muntligt och skriftligt. I detta ingår också träning i att använda telefon som ett medium för att ta kontakt med en arbetsgivare.

För att vänja sig vid och klara av att arbeta och studera i Sverige, behöver kursdeltagarna också information om och insikt i de värderingar som är inbyggda i såväl läroplanen som i regler och bestämmelser inom arbetslivet. Några sådana centrala värderingar som kommer till uttryck dels i lagstiftning, dels i uttalade normer är:

- egenansvar och självdisciplin i studier och arbete

- jämställdhet, definierad som samma rättigheter och samma skyldigheter. Kvinnor och män förutsätts exempelvis kunna arbeta i samma yrken och på samma arbetsplatser.

En invandrare som studerar och arbetar i en ny kultur finner ofta att hans förväntningar beträffande samhället och den egna yrkeskarriären inte förverkligas. För att möjliggöra och underlätta kursdeltagarnas integration i arbetslivet, måste förväntningarna synliggöras, diskuteras och få bli underlag för ett resonemang kring vad som kan vara realistiskt i varje enskilt fall.

En relativt vanlig föreställning hos invandrare är t ex att en akademisk eller annan hög utbildning automatiskt leder till en hög befattning och ett välavlönat arbete. En allmän förhoppning hos dem är att få ett arbete där de får användning för sin utbildning. Yrkesutbildningen betraktas som ett "startkapital". Många har med sig negativa värderingar när det gäller inställningen till manuellt arbete. Det är emellertid denna typ av arbeten som oftast erbjuds under de första åren i Sverige då språkkunskaperna och arbetslivserfarenheten inte räcker till för befattningar som bättre motsvarar utbildningsnivån från hemlandet. Å andra sidan utgör invandrare med sådan utbildning och problematik en minoritet. Därför är vuxenutbildningen i Sverige av stor betydelse, eftersom den ger möjlighet till utbildning som invandraren inte fått i sitt hemland eller till omskolning till ett annat yrke.

Många invandrare har förväntningar på att arbetskamrater självklart blir bekanta som de kan umgås med på fritiden. Därför är det viktigt att inom svenskundervisningen och syo förklara att det i Sverige ofta finns en gräns mellan arbete och fritid och att det kan vara lättare att finna nya vänner bland människor med samma fritidsintressen än bland människor på samma arbetsplats.

Organisation

Kommunens ansvar

Från det att en invandrare flyttar till en kommun har kommunen huvudansvaret för att hjälpa honom/henne att etablera sig i det svenska samhället. En del av detta ansvar utgörs av sfi och grundvux.

Utgångspunkten i allt arbete skall vara en helhetssyn. Enligt Förordning om statlig ersättning för flyktingmottagande m m (SFS 1990:927) har mottagande kommun rätt till schablonersättning för en flykting om den

” gör en plan för hans introduktion i samhället. Introduktionsplanen skall göras i samråd med utläningen. Om han är i arbetsför ålder skall samråd även ske med den lokala arbetsförmedlingen.”

(s 21)

Enligt proposition om samordnat flyktingmottagande och nytt system för ersättning till kommunerna m m (Prop 1989/90:105) bör introduktionsplanen

” göras snarast efter det att flyktingen tagits emot i kommunen. Planen bör alltid göras i samråd med flyktingen.

En grundläggande del av planen bör självfallet vara undervisning i svenska. Varvning av sfi och arbetspraktik kan både främja språkinläringen och skapa den första erfarenheten av arbete i Sverige. Det krävs en kartläggning av vilka åtgärder som behövs för att han eller hon skall kunna konkurrera på arbetsmarknaden på lika villkor med övriga invånare.”

(s 12)

Den kartläggning (utbildningsbakgrund, framtidsplaner osv) som avser flyktingar och som görs på förläggningen måste för övriga invandrare upprättas i kommunen. En bra planering i initialskedet, på både kort och lång sikt, hjälper oftast till att förkorta utbildningstiden och därmed påskynda inträdet på arbetsmarknaden.

Det är viktigt att syo-funktionären kommer in redan i inledningskedet av undervisningen. Det är också viktigt att på ett tidigt stadium etablera kontakt med arbetsförmedlingen eftersom dess aktiva medverkan i förverkligandet av de individuella planerna är grundläggande.

För att samverkan skall kunna fungera är det viktigt att syo-resursen är tillräckligt stor. Man bör beakta att vägledning av invandrare tar betydligt längre tid än vägledning av svenskar, inte bara för att invandrare i sfi och grundvux inte har tillräckliga kunskaper i det svenska språket och om den svenska kulturen, utan också för att de skall introduceras i ett nytt utbildnings- och samhällssystem. Därför krävs fortlöpande aktiva insatser av yrkeskunnig syo-personal.

Att kombinera sfi-studier med annan verksamhet

Sfi/grundvux är ett första steg på vägen ut till arbets- och samhällslivet, dvs skolan får inte vara ett mål i sig.

Utlussningen till arbetsmarknaden eller fortsatt utbildning underlättas om kursdeltagaren får en orientering om hur det svenska arbetslivet och det sociala samspelet på en arbetsplats fungerar. Det är därför viktigt att kombinera studierna med olika former av arbetslivsorientering, t ex studiebesök, PRAO, arbete och studier i kombination.

” Kommunerna skall, i samarbete med arbetsförmedlingen, verka för att undervisningen så snart som möjligt kan kombineras med sådan arbetsplatsorientering eller sådant förvärvsarbete som ger deltagaren möjlighet att träna sig i att tala svenska.”
(SFS 1990:567, 7§)

Enligt läroplanerna för sfi och grundvux skall undervisningen också knyta an till vardagsliv och verksamhet utanför skolan. Kopplingen mellan teori och praktik syftar till att ge kursdeltagaren handlingsberedskap för att kunna agera i olika situationer när det gäller kontakter med arbetsliv och olika myndigheter. I ”Att kombinera grundvux med annan verksamhet” (SÖ:s servicematerial 89:32) finns exempel på hur studier kan kombineras med annan verksamhet.

Samverkan inom skolan

Syo skall vara en naturlig del av undervisningen och ges fortlöpande under hela studietiden av lärare och syo-funktionär. Syo-funktionärens uppgifter omfattar såväl information till hela grupper som personlig vägledning.

Undervisningen skall knyta an till de studerandes erfarenheter men också söka vidga deras perspektiv vad gäller studier och yrkesval. I undervisningen bör värderingar i samhället, lönerelationer, yrkens status, könsroller m m kritiskt granskas och analyseras. Det är viktigt att i undervisningen ta tillvara de möjligheter till inblickar i arbetslivet som de studerandes samlade erfarenheter innebär. Frågor om arbe-

tets värde, arbetslöshet och arbetslivets allmänna utveckling bör tas upp. För att göra ett väl underbyggt studie- och yrkesval krävs kunskaper om yrken och förhållanden i arbetslivet. Studiebesök kan genomföras i anslutning till olika ämnen som behandlas i undervisningen.

Informationen av syo-funktionären bör komma in på ett tidigt stadium i undervisningen med korta återkommande pass. Före informationen bör läraren ha fått en ordlista så att hon tillsammans med deltagarna kan gå igenom viktiga och svåra ord. Syo-funktionären har ansvaret för att de får riktig information. Lärarna skall känna till informationen för att kunna förbereda och följa upp diskussioner och frågor från kursdeltagarna och vara med vid syo-funktionärens information till gruppen.

Syo bör förutom information och enskild vägledning omfatta besök hos olika utbildningsanordnare och på arbetsplatser för att ge direkta kunskaper om utbildning och arbetsliv. Studiebesöken och förberedelserna kan med fördel skötas av läraren liksom en hel del av arbetsmarknadsinformationen. Den enskilda vägledningen skall däremot ges av en syo-funktionär som är väl insatt i utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor.

Förslag till syo-planering för sfi/grundvux

Nedan följer ett exempel på hur man kan lägga upp syo-planeringen. Ett av problemen för syo-funktionären är att vid kursstart veta när kursdeltagaren kommer att uppnå sfi-nivå. Det är viktigt att läraren fortlöpande underrättar syo-funktionären om gruppens och enskilda kursdeltagares språknivå.

Kartläggning (utbildningsbakgrund, yrkeserfarenhet osv) på förläggning eller i kommunen.

Individuell handlingsplan i samarbete med kursdeltagaren och, om invandraren är i arbetsför ålder, arbetsförmedlingen (revideras med jämna mellanrum).

Kursstart

Presentation av syo-funktionären och syo-programmet.

Kortfattad information om utbildningssystemet i Sverige, ev på kursdeltagarnas hemspråk, studiebesök på skolor med olika skolformer.

Tema "Arbetsliv" i samband med ev praktik eller arbetsplatsbesök.

Tema "Utbildning" inkl studiebesök på skolor med olika skolformer.

Tema "Studieekonomi".

Söka jobb (praktisk träning, besök på arbetsförmedlingen).

Personlig vägledning med uppföljning av den individuella handlingsplanen.

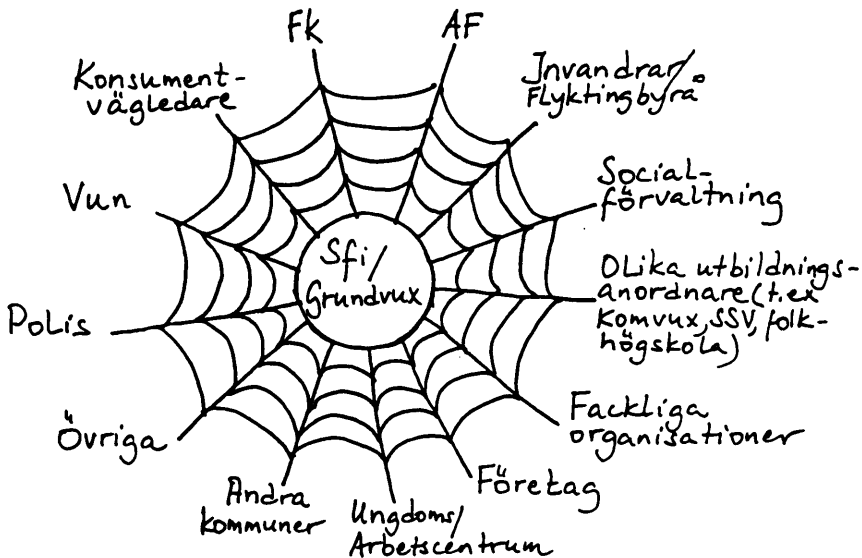

Extern samverkan

För att underlätta kursdeltagarnas möjlighet att lära sig svenska och ge dem den breda samhällsinformation som föreskrivs i läroplanen krävs många kontakter utanför skolan. Inom skolan måste det göras en klar ansvarsfördelning mellan skolledare/syo-funktionär/kurator/lärare. Det är således ingen självklarhet att syo-funktionären skall hålla i alla kontakterna.

Exempel på externa kontakter

Det är nödvändigt att komma ifrån eventuellt revirtänkande för att invandrarna skall få den hjälp och det stöd de behöver. I stället måste insatserna samordnas. Detta återspeglar intentionerna i riksdagsbesluten med anledning av propositionerna 1989/90:102 och 105:

” En helhetssyn måste präglade arbetet för integration av flyktingar i det svenska samhället. Helhetssynen innebär att de olika samhällsorganens insatser måste samordnas och utgå från den enskildes individuella behov. I denna samverkan bör de fackliga organisationerna, arbetsgivarna och frivilligorganisationerna få en mera aktiv roll än hittills. De måste alla bli naturliga bundsförvanter i ett arbete för solidaritet och medmänsklighet.

För att åstadkomma en sådan helhetssyn krävs ett nära samarbete mellan företrädare för staten, i första hand statens invandrarverk och arbetsmarknadsverket, och för kommunerna: de ansvariga för flyktingmottagandet, socialförvaltning och kommunernas sfi-ansvariga organ. I detta samarbete har även landstinget en betydelsefull roll. Det är i detta sammanhang viktigt att de samverkande myndigheterna är väl förtrogna och införstådda med varandras kompetens, mål och metoder. Det är också väsentligt att de kan avgränsa det egna kompetensområdet. Härigenom ökar den ömsesidiga respekten och arbetet för den enskilde flyktingen kan i samråd med honom eller henne själv, på ett effektivare sätt inriktas på att tillgodose hans eller hennes behov.

På många håll i landet sker redan i dag en samverkan av det här slaget både inom ramen för ordinarie verksamhet och genom särskilda arrangemang. Erfarenheterna är mycket goda.

En av de viktigaste kunskaperna som samverkansmetodiken medfört är att man måste ha ett gemensamt synsätt i arbetet. Gemensamma temadagar, studiebesök hos varandra, gemensamma ärendegenomgångar och trepartssamtal är exempel på detta. Samtidigt måste kunskapen om de krav och problem som flyktingen möter i arbetslivet öka (arbetsplatsbesök m m). Detta arbetssätt ger också ökad tillfredsställelse i arbetet, större entusiasm och minskad risk för utbrändhet. Resultatet blir bättre service och mer individuellt bemötande av flyktingen.”

(Prop 1989/90:105, s 11)

Det finns exempel på många bra samarbetsprojekt ute i landet. Som exempel kan nämnas Refugien i Malmö där skolan, socialförvaltningen, flyktingförmedlingen och arbetsförmedlingen arbetar tillsammans för att hjälpa och stötta invandrarna att så snart som möjligt ”stå på egna ben”. Alla myndigheter använder också samma utredningsblankett för att undvika att berörd person skall behöva besvara samma frågor gång på gång.

Deras insatser går ”omlott” så att det inte blir några långa väntetider mellan olika insatser och så att ingen skall hamna mitt emellan och inte få hjälp någonstans. Genom samarbetet kan också insatser för dem som är i behov av hjälp snabbare sättas in för att åstadkomma en effektivare lösning på problemen. Ett bra fungerande samarbete ger även positiv ekonomisk effekt för kommunen.

Arbetsätt – arbetslivs- kontakter

Som tidigare nämnts är det viktigt att förmedla kunskaper om svenskt utbildningsväsende och svenskt arbetsliv, inte enbart genom teoretiska studier. Kursdeltagarna bör få möjlighet att skaffa sig egen direkt erfarenhet genom tex studiebesök, praktisk arbetslivsorientering (PRAO) och studier i kombination med arbete. Dessa arbetslivskontakter skall också höja motivationen och underlätta det individuella studie- och yrkesvalet och ge kursdeltagarna tillfälle att använda och träna den svenska de lärt i både tal och skrift utanför klassrummet.

Studiebesök

Studiebesök på arbetsplatser är en viktig del av undervisningen. Syftet skall vara klargjort för alla inblandade och studiebesöken väl förberedda i undervisningen. De bör också anknyta till vad som just då behandlas i undervisningen.

Studiebesöken kan ha olika syften. Det kan handla om att ge deltagarna samhälls- och arbetslivsorientering och kan då inriktas på följande frågor:

- företagets roll och vad som produceras
- hur arbetsplatsen är organiserad och facketts roll
- arbetsmiljö
- arbetarskydd
- olika regler som tex arbetstider och anställningsvillkor.

Ett annat syfte kan vara att ge deltagarna en mer direkt orientering om ett visst yrke när det behövs för att gå vidare i en vägledningssituation. Syftet med detta besök, enskilt eller i grupp, är att relatera det upplevda till personliga funderingar och framtidsplaner. Ett sådant besök syftar främst till att ta reda på:

- vilka arbetsuppgifter som ingår i yrket
- vad som krävs för att utföra dessa arbetsuppgifter
- hur arbetsmiljön ser ut
- vilken utbildning som krävs
- hur man skaffar sig utbildningen
- möjligheterna att få arbete inom yrket

- hur den moderna tekniken kan tänkas påverka yrket i framtiden
- fortbildnings- och utvecklingsmöjligheter inom yrket.

Oavsett syftet med studiebesöket och om det genomförs enskilt eller i grupp är det viktigt att ta vara på den kunskap kursdeltagaren får vid besöket och att bearbeta det upplevda i undervisningen.

Praktisk arbetslivsorientering (PRAO)

För vissa kursdeltagare kan det vara motiverat att anordna en längre praktik på en arbetsplats. På det sättet kan kursdeltagaren få erfarenheter av hur en svensk arbetsplats fungerar, av olika yrken, av regler och socialt samspel på en arbetsplats. Genom praktik på en arbetsplats blir kursdeltagaren också medveten om att goda svenskkunskaper är nödvändiga i arbetslivet.

Praon är en del av undervisningen. För- och efterarbete är viktigt och kursdeltagaren skall dela med sig av de olika erfarenheterna från arbetsplatserna. För att kursdeltagarna skall kunna tillgodogöra sig något på arbetsplatsen är det nödvändigt att de kommit en god bit på väg i sin svenskinlärning.

I förberedelserna är det viktigt att klargöra:

- att praon är en del av undervisningen och inte ett oavlönat arbete
- att syftet är att underlätta inträde på arbetsmarknaden
- att syftet är att få träna språket i en annan miljö än i skolan.

Viktigt att tänka på vid planeringen av praon är att en del arbetsplatser kräver hälsoundersökning och hur detta skall ordnas och bekostas. Försäkringsfrågan måste också lösas både för enskild person och tredje man. Önskvärt är också att skolan/läraren i förväg har kontakt med handledaren på arbetsplatsen och att läraren/syo-funktionären eller någon annan från skolan gör besök på arbetsplatsen för att tillsammans med deltagaren kunna gå igenom vad praon kommer att innebära.

Under praon-perioden är det också angeläget att sfi-läraren besöker respektive kursdeltagare på arbetsplatserna för att på ett bra sätt i undervisningen kunna följa upp kursdeltagarnas erfarenheter.

Studier och arbete i kombination

Många kursdeltagare arbetar parallellt med studierna. Det kan i många fall öka motivationen för studierna. Kursdeltagaren får använda språket i det praktiska livet vilket är viktigt för inlärningen av språket. Alla har dock inte fått möjlighet att arbeta parallellt med studierna. Många kommuner har därför startat projekt tillsammans med

arbetsförmedlingen som går ut på att studier kombineras med arbete. En sådan möjlighet bör erbjudas alla kursdeltagare. Ett arbete ger också referenser, vilket som regel krävs på dagens svenska arbetsmarknad.

Syo i undervisningen

All personal vid skolan bör ha en gemensam syn på hur syo-verksamheten skall bedrivas och dokumentera denna i ett syo-program.

Läraren måste tillsammans med kursdeltagaren och syo-funktionären avgöra när och hur olika moment kan tas upp, beroende på gruppens behov och sammansättning.

Både inom sfi och grundvux betonas att det är lämpligt att planera innehållet i undervisningen i form av sk teman och att samhällsorientering blir en naturlig del av undervisningen.

Förteckningen under nedanstående tema-förslag är omfattande och det gäller för läraren och syo-funktionären att gemensamt förbereda och planera in olika teman i undervisningen. Då bör också arbetsfördelningen mellan lärare och syo-funktionär bestämmas. Inom grundvux gäller detta också hemspråkläraren.

Tema: Utbildning

I detta tema bör följande ingå:

- information om det svenska skolsystemet
- information om sättet att undervisa i Sverige
- information om inom vilka arbetsområden tvåspråkighet är en merit
- informationsmaterial om olika utbildningsanordnare
- information om vad den egna utländska utbildningen är värd i Sverige
- allmän information om behörighet och urval
- information om regler för ledighet för studier
- information om ekonomisk hjälp under studietiden
- information om vart man skall vända sig för att få individuell rådgivning angående studier, studiestöd m m
- övning i att skaffa sig upplysningar om olika utbildningsvägar även på telefon
- övning i att fylla i ansökningsblanketter
- övning i att redogöra för den egna utbildningsbakgrunden och/eller arbetslivserfarenheten samt eventuella planer på studier eller arbete.

Under första delen av kursen bör information, eventuellt med hjälp av tolk, ges om skolsystemet samt om möjliga utbildningsvägar efter av-

slutad sfi/grundvux. Det är lämpligt att fördjupa detta tema under senare hälften av kursen, eftersom det då kan bli aktuellt för deltagaren att söka annan utbildning. Vid denna tidpunkt har kursdeltagarna hunnit tillägna sig mer kunskaper i svenska. Det är viktigt att planering sker utifrån olika gruppers behov beroende på faktorer som ålder, nationalitet och utbildningsbakgrund.

Avsnittet "Det svenska skolsystemet" bör innehålla grundskolans uppbyggnad, kortfattat om gymnasieskolan, yrkesutbildningar samt vilka möjligheter som finns till fortsatta studier.

Vuxenutbildningsavsnittet bör omfatta komvux, studieförbund, statens skolor för vuxna, AMU, folkhögskolor, internutbildningar och högskolan. Det är viktigt att komma ihåg, att vissa begrepp helt saknas i många kurdeltagares språk, tex kommunal vuxenutbildning, folkhögskola och folkbildning.

Kursdeltagarna måste träna sig att på svenska uttrycka vilka skolor de gått i, hur länge de har studerat, om de har avslutat eventuell utbildning, vad de har läst för ämnen och vilken utbildning de vill fortsätta med.

Det är av stor vikt att invandrarnas betyg och referenser så snart som möjligt efter deras ankomst till Sverige blir översatta och inskickade till respektive myndighet för evaluering.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) är myndigheter som värderar utländska utbildningar samt jämför dessa med svenska. UHÄ har det huvudsakliga ansvaret för att bedöma högre utbildningar. Socialstyrelsen bedömer och prövar legitimationsyrken inom hälso- och sjukvårdsområdet. Inom AMS har projektet "Kunskapsbanken" initierats. Projektet består av två delar, dels att lägga upp en databas där aktuella uppgifter om de olika invandrarländernas utbildningsväsende m m lagras, dels att få fram en yrkesprövning för invandrare (YPI) på gymnasienivå. Prövningen skall leda till ett intyg som relaterar deras kunskaper till svensk yrkesutbildning/yrkesbehov.

Tema: Studieekonomi

Många av kursdeltagarna i sfi och grundvux kommer från länder där möjligheterna till studier är starkt begränsade av ekonomiska skäl eller där vuxenstudier överhuvudtaget inte finns. Normalt finns ingen motsvarighet till vårt studiestödssystem i deltagarnas hemländer.

Kraven för att få studiestöd i Sverige är relativt lätta att uppfylla. På grund av detta kan de ekonomiska konsekvenserna av studier bli förödande för den enskilde kursdeltagaren. Stor vikt skall läggas vid konsekvenserna av att uppbära studiemedel och återbetalning av lånet. Alltför många har förbrukat sina 12 terminer med studiemedel utan att ha genomfört en fullständig utbildning. Konkret och prak-

tiskt kan kursdeltagarna räkna ut kostnaden för olika utbildningar med studielån. Här bör också betonas vikten av att studera på rätt nivå för att inte riskera att behöva gå om kursen och på så sätt fördyra utbildningen.

I tema Studieekonomi bör följande ingå:

- studiestöd, studiemedel, särskilt vuxenstudiestöd, korttidsstudiestöd, utbildningsbidrag, rätt till svenskt studiestöd för icke svenska medborgare
- regler för invandrare, flyktingar, familjeanknytning och barn till invandrare
- regler om svenskt studiestöd för nordiska medborgare
- utbetalning på bankkonto
- återbetalning av studiemedel.

Tema: Arbetsliv

En princip på svensk arbetsmarknad är att alla arbetstagare skall ha samma rättigheter och skyldigheter i arbetsrättsliga avseenden. Allas möjligheter till arbete och utkomst är ett övergripande arbetsmarknadspolitiskt mål.

Förändringarna i arbetslivet, strukturellt och tekniskt, har – liksom för många svenskar – medfört problem både för invandrare som har varit länge i Sverige och för de nyanlända.

Diskussion om deltagarnas förväntningar på möjligheterna att välja yrke måste ges utrymme i undervisningen. Grundvuxdeltagarna tenderar ibland att undervärdera sina möjligheter medan de högutbildade sfi-deltagarna ibland tenderar att vara otåliga och ha alltför högt ställda mål.

De högutbildades problem har uppmärksammats de senaste åren. De vill givetvis fortsätta i sitt yrke eller med kompletterande högskoleutbildning. De svenska arbetsgivarna känner varken till eller kan värdera utländska meriter. Dessutom kräver akademiska yrken goda kunskaper i svenska och god kännedom om svenska förhållanden. Ofta upplever de arbetssökande att de språkkrav som ställs är orimligt höga i förhållande till arbetsuppgifterna. I själva verket handlar det om att behärska ett språkbruk, dvs fackuttryck och inte minst ett sk informellt språk för att kunna kommunicera med andra arbetskamrater. Rekryterare talar om ”social kompetens”.

För att planera sitt yrkesliv i ett nytt land måste invandraren bl a ta reda på vilka behörighetsregler som gäller för det yrke han redan har. Därefter kan den enskilde välja ett sätt att anpassa sig till dessa regler. Dessutom krävs goda kunskaper om arbetsmarknaden och arbetslivet i vidare betydelse.

I Lvux 82 finns mål och riktlinjer för komvux. De gäller i tillämpliga

delar även för grundvux. Av dessa mål framgår att grundvux har stor betydelse då det gäller att förbereda de studerande för arbetslivet eftersom många deltagare har ringa eller ingen erfarenhet av svenskt arbetsliv. Även i läroplanen för sfi anges att undervisningen syftar till att ge kursdeltagarna kunskaper bl a om arbetslivet.

I riksdagsbesluten med anledning av propositionerna 1989/90:102 och 1989/90:105 sägs att arbetsförmedlingen tilldelats förstärkning för att öka förmedlingsservicen och aktivt arbeta med flyktingar. Under avsnittet "Arbetsmarknaden" bör den lokala arbetsförmedlingen ta aktiv del.

För att bättre kartlägga kursdeltagarnas bakgrund och förbereda för den personliga vägledningen, ge underlag för framtida yrkesval samt inträde till svenskt arbetsliv bör temaarbete planeras in för sfi och grundvux. Temat har delats in i två avsnitt:

- arbetsmarknaden
- yrken.

Arbetsmarknaden

Kursdeltagarna måste förbereda sig för besök på arbetsförmedling, anställningsintervju m m. De bör kunna redogöra för vilka arbetsuppgifter de haft i sitt hemland och vad de tycker om dem, vad de har för sysselsättning nu (arbete, studier), vad de tycker om sin nuvarande sysselsättning, vad de skulle vilja ha för arbete, vad de behöver för praktik och erfarenhet m m. Arbetsförmedlingens ansökningsblankett kan användas för att ge kursdeltagarna träning i att skriva nödvändiga uppgifter.

Människors inställning till arbetets värde och mening har varit föremål för en hel del forskning. Finns det skillnader i synen på arbete? Det är viktigt att i undervisningen diskutera olika uppfattningar och klargöra den syn de flesta i Sverige har på arbete, status inom olika yrken m m.

Innehållet måste anpassas till de personer som skall ta emot informationen. Vissa delar kan tas upp under introduktionsperioden och då om möjligt på kursdeltagarnas eget språk. Senare behöver kursdeltagarna träning i att praktiskt öva momenten t ex att söka jobb och att tyda och förstå information som ges på svenska.

I avsnittet Arbetsmarknaden bör följande ingå:

- arbetsmarknaden i Sverige – nu och i framtiden (prognoser)
- lagar och regler på arbetsmarknaden
anställningsformer: tillsvidare, visstid, provtjänstgöring
arbetstid: heltid, deltid, skift m m
svartjobb

semester

lön: olika löneformer

MBL (medbestämmandelagen)

JÄMO (jämslälldhetsombudsmannen)

- anställning i privat, statlig och kommunal sektor
- parterna på arbetsmarknaden
fackliga organisationer: LO, TCO, SACO
arbetsgivarorganisationer
- fackföreningens uppgift
- avtal på arbetsmarknaden
kollektivavtal
förhandlingar
- arbetstagare – strejk
arbetsgivare – lockout
- arbetsmiljölagen
risker och skador
skyddsombud
arbetskadeförsäkring
- arbetsförmedlingens respektive ungdomsuppföljningens åtgärder
vid arbetslöshet
- arbetsplatsorientering för invandrare
- att söka arbete:
arbetsförmedlingens service
olika sätt att söka jobb, tex tidningar, platsjournalen, personliga
kontakter
hur en anställningsintervju går till, vilka egna frågor som är vik-
tiga att ställa, vilka frågor arbetsgivare brukar ställa, vad som är
viktigt i uppträdande/klädsel etc.

Kursdeltagaren måste känna till de olika stegen i att söka arbete samt förstå svenska ord och uttryck i platsannonser. För den som får ett arbete är det viktigt att tänka på anmälan till försäkringskassan, kontakt med fackligt ombud, att man skall skicka in skattsedel m.m.

I undervisningen bör kursdeltagarna genom rollspel få träna anställningsintervjuer, telefonsamtal med arbetsgivare osv samt träna på att skriva platsansökan, meritförteckning med bilagor och referenser samt fylla i arbetsförmedlingens inskrivningsblankett.

Yrken

De flesta invandare får inte arbete inom sitt yrke direkt och många måste i praktiken börja om på nytt. Personer med utländsk högre utbildning söker sig ofta till AMU därför att deras ursprungliga utbildning inte accepteras. Många känner sig mer eller mindre tvingade att välja en ny snabb utbildning och väljer därför att byta yrke. För andra kanske en vidareutbildning/komplettering i det ursprungliga yrket kan ge behörighet för yrkesutövning i Sverige.

Föreställningen om vad olika yrken innebär stämmer ibland inte överens med verkligheten. Det är därför viktigt att informera om olika typer av arbeten och att arrangera besök på olika arbetsplatser. Beroende på deltagarnas tidigare erfarenheter får detta avsnitt läggas upp lite olika. Syftet är att ge kursdeltagarna bättre underlag för eget yrkesval/byte av yrke men också för deras möjligheter att klara sig i samhället vid kontakter med företrädare för myndigheter, sjukvård, skola m fl.

Vid arbetet med momentet "Yrken" kan kursdeltagarna börja med att studera ett närbeläget centrum. Vilka arbetsplatser finns där? Vilka yrken finns representerade på de olika arbetsplatserna? Tillbaka i skolan finns mycket att diskutera utifrån dessa besök, t ex vilken hjälp går det att få på vårdcentralen och försäkringskassan; vad betyder optiker?

Under arbetet med avsnittet om olika yrken bör också kursdeltagarnas egna yrkeserfarenheter tas tillvara och jämförelser göras med eventuellt motsvarande yrken i deltagarnas hemländer.

Personlig vägledning

Vad är personlig vägledning?

Personlig vägledning, undervisning och information, administration samt fortbildning är de fyra funktioner som anges som syo-funktionärernas huvuduppgifter i riksdagens beslut i enlighet med regeringens prop 1983/84:86.

Av dessa har den personliga vägledningen sedan länge ansetts som den viktigaste funktionen inom syo-verksamheten. Den kan ske i grupp eller enskilt. Syftet med studie- och yrkesvägledningssamtalet är alltid att på något sätt underlätta för den vägledningssökande att fatta ett eget beslut vad gäller utbildning, yrke eller arbete.

Vägledarens främsta uppgift är att aktivera, motivera och konkretisera. Vägledningssamtalen bör handla om deltagarnas mål och möjligheter att realisera dessa.

Många av teorierna om yrkesval och beslut som är grunden för svensk vägledning idag, är inte användbara för invandrare. De som invandrar i vuxen ålder är i valsituationen alltid handikappade jämfört med svenskar. Det som styr ens beslut är kulturbundet och lärs automatiskt in under uppväxttiden. Uppfattningen om att det existerar ett val utifrån individens behov och förutsättningar är vedertagen och accepterad i det svenska samhället. I andra samhällen kan valet styras av familjen och den enskilde individen har inget självständigt val. Ofta är det också så att traditionen styr yrket, yrket går i arv, generation efter generation.

Synen på yrkesvalet som en process kan kännas främmande för en del vuxna invandrare eftersom det för många av dem handlar om yrkesbyte och inte om yrkesval. Det är viktigt att man tar tillvara invandras tidigare yrkeskunskaper.

I vissa kulturer är det inte så vanligt att gå till vägledare. Det gäller därför att vägledaren bryr sig om och tar hänsyn till kulturella och individuella behov. Det måste tydligt framgå vad studievägledning innebär, så att missuppfattningar och orealistiska förväntningar undviks.

Syo-funktionären måste vara så kunnig och erfaren att han/hon försöker se problemen ur kursdeltagarens synvinkel. Risken är annars stor att kursdeltagarna inte tar till sig informationen, om de känner att de inte blir förstådda. Vägledaren måste skaffa sig en kunskap och beredskap att möta människor från olika kulturer och att se varje en-

skild kursdeltagare som en individ och inte som en representant för en kultur eller grupp.

Syo-funktionären måste klargöra för sig själv sina egna värderingar och vara medveten om att olika värderingar kan kollidera. Traditionella värderingar och förväntningar från tex föräldrar spelar ofta en stor roll i många kulturer.

Syo-funktionären måste vara mycket tydlig när det gäller vad han/hon kan göra. Kursdeltagaren måste få klart för sig att han själv bestämmer, men att det är vägledarens uppgift att hjälpa honom/henne att tydliggöra olika valalternativ. Det gäller också för syo-funktionären att tydligt klargöra att han/hon inte är någon arbetsförmedlare men kan ge tips och råd om vart kursdeltagaren kan vända sig.

När det gäller yngre invandrare kan det vara lämpligt att någon representant för familjen är närvarande vid syo-samtalet.

Gränsdragningen mellan olika uppgifter är många gånger svår. Kursdeltagare har ofta svårt att skilja på funktionen syo-kurator och många gånger finns också förväntningar att syofunktionären skall fungera som arbetsförmedlare och kanslist.

Många kursdeltagare har lång utbildning från hemlandet eller har varit duktiga yrkesarbetare. I den nya miljön är språket en barriär. Detta upplevs som mycket frustrerande och syo-funktionären kan göra mycket genom att lyfta fram kursdeltagarens förmåga, så att han kan få hjälp att utveckla det han kan bäst. En stor portion tålmod tillsammans med en uppriktig vilja att hjälpa är vad som behövs. Det är ofta kursdeltagare med de största språksvårigheterna som behöver mest hjälp.

Projektet UTVÄG (dokumenterat i SÖ:s servicematerial S89:21) initierades för ett par år sedan för att utvärdera och utveckla den personliga vägledningen. En slutsats var att inom samtliga skolformer ägnar syo-funktionären mest tid åt utbildningsvägar och mindre åt yrken och arbetsliv. En annan slutsats var att en viktig förutsättning för att kunna bedriva meningsfull personlig vägledning är att eleverna i undervisningen får tillfredsställande kunskaper om arbetsliv och utbildningsvägar.

Vilka krav ställs då på syo-funktionären inom en skolform där kursdeltagaren ofta saknar kunskaper om svenskt arbetsliv och har bristfälliga svenskkunskaper vilket försvårar den personliga vägledningen?

Att arbeta som syo-funktionär inom sfi/grundvux innebär nära samarbete med lärarna, inriktning mot arbetslivsorientering, nya idéer om syo i undervisningen och många kontakter med myndigheter och arbetsplatser.

Syo-funktionären får söka sina arbetsuppgifter och "marknadsföra" sig själv genom att lära känna deltagarna, vara med i grupperna osv. Det handlar inte endast om att kunna svara på frågor om intagnings-

poäng och intagningsregler utan det krävs att syo-funktionären tar egna initiativ och använder sin fantasi och kreativitet för att kunna arbeta effektivt.

Syo-funktionärstjänst delad mellan grundvux/komvux/sfi kräver att syo-funktionären medvetet avsätter tid för grundvux och inte låter komvux respektive sfi ta överhanden, då dessa deltagare i högre grad "efterfrågar" syo och bättre passar in på många syo-funktionärens och övrig skolpersonals föreställning om vad syo-funktionärens arbete innebär.

Vägledning med tolk

En förutsättning för en fördjupad vägledning är ett gemensamt språk. Idealet är att ge vägledning på kursdeltagarens hemspråk. Om valet står mellan att tala med kursdeltagare på begränsad svenska eller att samtala via tolk är det senare att föredra. Det är också önskvärt att det informationsmaterial som finns trycks upp på olika invandrarspråk.

Individuell handlingsplan

En individuell handlingsplan skall upprättas för flyktingar och bör även göras för övriga invandare. Den bör vara skriftlig och syo-funktionären och kursdeltagaren skall ha ett exemplar vardera. I handlingsplanen, som successivt revideras när kursdeltagaren fått mera kunskaper, bör följande ingå:

- kartläggning av tidigare utbildning och yrkeserfarenhet
- medicinska hinder för vissa arbeten
- sociala hinder (bostads- och barnomsorg m m) för vissa arbeten
- långsiktiga mål
- delmål
- konkreta åtgärder såsom översättning av betyg, ekvivalering, yrkesprövning och dylikt
- individuella handlingsplaner upprättas genom samverkan arbetsförmedling – skola – flyktingmottagning och kursdeltagare.

16–18-åringar

Om det finns tillräckligt många kursdeltagare som är 16–18 år, är det ibland lämpligt att inom sfi/grundvux starta särskilda ungdomsgrupper.

I kommunens uppföljningsansvar – skyldighet att se till att samtliga 16–18-åringar har sysselsättning – ingår att under utbildningen kombinera former av arbete med sfi/grundvux.

Utbildning för samverkan lokalt/regionalt

Lärare, skolledare, syo-funktionärer och övriga som arbetar med sfi och grundvux bör få utbildning och handledning kring syo-frågor i sitt arbete med invandrare. Speciellt viktigt är detta för dem som är nya inom arbetsområdet. En sådan utbildning bör innehålla följande moment:

- invandrarkunskap,
- invandrarpolitik: målsättning, viss lagstiftning,
- flyktingmottagandet i Sverige,
- bestämmelser: sfi/grundvux,
- kulturkunskap: svenska värderingar, vad förenar och vad skiljer, vad kan ske i mötet med andra kulturer,
- inställning i olika kulturer till exempelvis skola och utbildning, arbetsmarknad, arbetsliv och yrke; föräldrarnas roll vid utbildnings- och yrkesval; könsroller; frågor om yrkesstatus,
- människosyn/egna värderingar,
- kunskapssyn och inlärnings-syn: vad skiljer i förhållande till andra kulturer,
- fakta om arbetslivet,
- fakta om utbildningsväsendet i andra länder och i Sverige,

- utbildning i samband med arbetsmarknad och arbetsliv.

Studiedagar i syo kan också ordnas för lärare och hemspråklärare där syo-funktionären utgör resurs för att informera om syo-verksamhet samt syo-programmet inom skolan.

Om syo skall bli en angelägenhet för alla måste de som inte arbetar som syo-funktionär eller har syo-utbildning få kunskaper inom området. En sådan utbildning kan organiseras på olika sätt, lokalt, länsvis eller som fortbildningskurser på högskolan.

Referens- och litteraturlista

Nedanstående referens- och litteraturlista gör inte anspråk på att vara heltäckande. Den ger förslag på litteratur användbar inom sfi-området.

100 yrken i bild. Förlags AB Marieberg.

AMI-projektet för invandrare. Teorier om yrkesval och deras tillämpbarhet på invandrades situation. Inger Lindh: Delrapport 6. Juni 1984. AMS.

Arbetsuppgifter i bild. Psykologiförlaget.

Att kombinera grundvux med annan verksamhet. Servicematerial nr 32, 1989. Skolöverstyrelsen.

Att undervisa i sfi. Kommentarmaterial Lsfi-91. Läroplaner 1991:19. Skolöverstyrelsen och Allmänna Förlaget.

Bedömning och betygsättning. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1987:1. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.

Bilder ur yrkeslivet. En serie videoprogram där människor berättar om sina jobb. AMS 1989.

Boken om arbete. Faktabas. Utbildningsförlaget, 1982.

CSN:s studiestödspaket. Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Deltagarinflytande. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1987:82. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.

En annan plats på jorden – att arbeta i Sverige. Videoprogram. AMS.

En bok om grundvux. Rapporter R90:51. Skolöverstyrelsen.

Examensarbete PA-linjen. Falk, Gustavsson.

Grunddel och fördjupningsdel i språkundervisningen. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1983:7. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.

Grundvux – grundutbildning för vuxna. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1985:5. (Reviderad upplaga 1988.) Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.

Gruppsammansättning och bedömning. Kommentarmaterial Lsfi-91. Läroplaner 1991:20. Skolöverstyrelsen och Allmänna Förlaget.

Guide till den svenska arbetsmarknaden. En handledning för akademiker med utländska examina. SACO/SR.

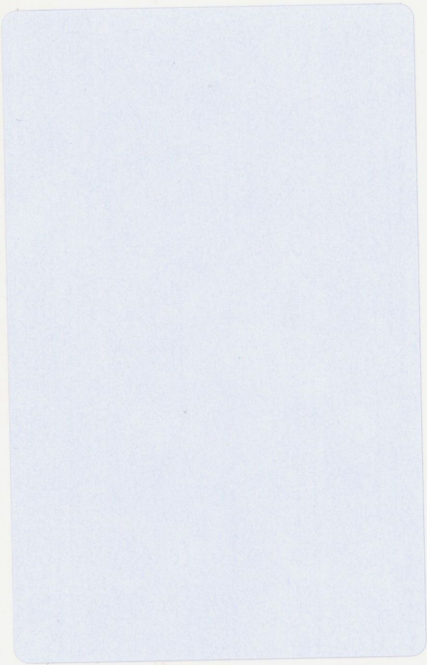
Historia. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1982:10. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.

- Immigrants and Vocational Counselling in Sweden.* Elsie Söderlind: Stockholms universitet. Institutionen för internationell pedagogik. Stencil 1983.
- Intentioner och verklighet.* En uppföljning av 1986 års sfi-reform. Rapporter R89:44. Skolöverstyrelsen.
- Intressen, fallenhet, yrkesval.* Esselte.
- Introduktionen till komvux.* Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1985:13. Skol- överstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Invandrare.* Erfarenheter och tips från utvecklingsprojekt inom AMI. Brorsson, Markula, Schölin och Strautmåne: AMS, 1984.
- Invandrarfrågorna i företaget.*Handledning utarbetad av LO-PTK-SAF och SIV. SAF eller Näringslivets Förlag AB.
- Kommunicera mera.* En idébok för kommunikativ andraspråksundervisning. Servicematerial nr 32, 1988. Skolöverstyrelsen.
- Komvux och prioriterade grupper.* Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1990:22. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Lära för Sverige – En studie av utbildningsproblem och arbetsmarknad för invandrare i grundutbildning för vuxna (grundvux).* Elsie Söderlindh Franzén, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1990.
- Läroplan för grundläggande svenskundervisning för vuxna invandrare.* Lsfi-91. Allmän del. Läroplaner 1991:1. Skolöverstyrelsen och Allmänna Förlaget.
- Läroplan för kommunal vuxenutbildning. Lvux 82.* Allmän del. Läroplaner 1990:40. (Reviderad upplaga.) Skolöverstyrelsen och Allmänna Förlaget.
- Matematik.* Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1982:9. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Matematik på gymnasieskolenivå.* Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1985:14. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Motellet.* Psykologiförlaget.
- Nationell kulturbakgrund.* Göteborgselever väljer framtid. Fortbildningsavdelningen i Umeå, 1982.
- Orienteringskurs för vuxenstuderande.* Servicematerial nr 14, 1989. Skolöverstyrelsen.
- Praktisk handledning i förmedlingsarbetet med invandrare och flyktingar.* AMS.
- Praktisk – kommunikativ språkinläring.* Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1984:3. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Prioriterade grupper i komvux.* Rapporter R90:14. Skolöverstyrelsen.
- Religionskunskap.* Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1983:1. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Samarbete, förståelse och attityder. Fallstudier av tvärkulturell kommunikation på svenska arbetsplatser.* Bergman, Hedencrona och

- Kós-Dienes: Projektrapport IV. FAAS 1988. Papers in Anthropological Linguistics 18. Projektledare Jens Allwood.
- Samhälls- och naturorientering*. Servicematerial nr 3, 1982. Skolöverstyrelsen.
- Skola och arbetsliv*. Kommentarmaterial Lgr 80. Läroplaner 1982:5. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Smältugn eller salladsskål*. Om invandrare i Sverige. Studiematerial för yrkesvägledning 1:1977. AMS, yrkesvägledningensheten.
- Studie- och yrkesorientering*. Grundutbildning för vuxna. Servicematerial nr 5, 1982. Skolöverstyrelsen.
- Svenska för invandrare – ett regeringsuppdrag*. Riksrevisionsverket, 1989.
- Svenska som främmande språk*. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1983:8. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Sveriges invandrarpsykologer*, förteckning. Socialstyrelsen.
- Syo för elever med hörselskador*. Servicematerial nr 5, 1988. Skolöverstyrelsen.
- Syo för elever med medicinska handikapp*. Servicematerial nr 3, 1988. Skolöverstyrelsen.
- Syo för elever med rörelsehinder*. Servicematerial nr 6, 1988. Skolöverstyrelsen.
- Syo för elever med synskador*. Servicematerial nr 4, 1988. Skolöverstyrelsen.
- Syofrågor inom grundläggande svenskundervisning för invandrare (Sfi) och grundvux*. Kommentarmaterial Lsfi-91. Läroplaner 1991:14. Skolöverstyrelsen och Allmänna Förlaget.
- Syomålen – En sammanställning av målen för skola och vuxenutbildning*. Servicematerial nr 5, 1982. Skolöverstyrelsen.
- Undervisning för zigenare i grundvux*. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1986:2. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Vardagskunskaper och vardagsfärdigheter*. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1988:17. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Yrkesinriktad utbildning – genomförande*. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1984:5. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Yrkesinriktad utbildning – planering*. Kommentarmaterial Lvux 82. Läroplaner 1984:4. Skolöverstyrelsen och Utbildningsförlaget.
- Yrkeslivet*, del 1-4. AMS.
- Yrke och framtid*. AMS och Allmänna Förlaget.

L

sfi - 91

Syo-frågor inom grundläggande svenskundervisning för invandrare (sfi) och grundvux Kommentarmaterial

Föreliggande kommentarmaterial har till syfte att precisera och konkretisera avsnittet Studie- och yrkesorientering i läroplanens allmänna del. Materialet tar bl a upp hur kommunen kan organisera syon, innehållet i syon, samverkan inom skolan och externt samt fortbildning/utbildning för den personal inom skolan som arbetar med syo-frågor.

Kommentarmaterialet vänder sig till såväl syo-personal som skolledare och lärare som arbetar med sfi eller med invandrare i grundvux. Även personal inom t ex arbetsförmedling och flyktingmottagning/invandrarförvaltning kan ha nytta av materialet.

ISBN 91-38-40427-3

ALLMÄNNA FÖRLAGET

BESTÄLLNINGAR: ALLMÄNNA FÖRLAGET, KUNDTJÄNST, 106 47 STOCKHOLM,
TEL: 08-739 96 30, FAX: 08-739 95 48.

